

des ad iustificationem; & alio modo non posset. Non tamen ad hoc ultimum se determinat Ripalda, sed indecisum relinquit, ut videri est in lib. 3. de ente supernat. disput. 63. num. 19. Et fortè hac de causa P. Filgueir. suspicatur, quod aliqui iudicabunt, sententiam Patris Ripaldæ in censura Innocentii non comprehendi.

582 Sed ipse iudicat, & cum ceteris ego, ut dixi, existimo directè comprehendi; nam fides ad iustificationem disponens, debet esse ex auditu, ut ait Paulus, & obscura, libera, & fundata in divina revelatione, & testimonio; nec alia fides sufficit, ut communis docet sententia. Sic Lumbier, num. 1780.

583 Vnde sententia Gabrielis Durandi, & aliorum assertorium, quod potest dari actus fidei naturalis in entitate, & in modo supernaturalis, habens idem obiectum, ac fides supernaturalis; & quod est sufficiens pro dispositione ad gratiam, & iustificationem, non videtur esse damnata, ut sentit Hozes in present. num. 9. Ratio est: quia talis opinio non ponit, sicut damnata propositio, pro obiecto suæ latæ fidei creaturas, aut aliud simile motivum, sed ipsum Deum; sed hæc sententia, etsi demus, non comprehendi in hac damnatione, dicit Torrecill. num. 33. improbabilis debet iudicari, & benè: nam Concilium Tridentin. sess. 6. can. 3. anathematizat affirmantem: *Hominem, verba sunt Concilii, sine adiutorio*

Dei posse credere, sperare, diligere, aut pœnitere, sicut oportet ad iustificationem. Vide citatos.

Vnde excludenda venit ad hunc effectum omnis fides naturalis, ut Manichæi erroneè sufficientem iudicaverunt, teste D. Augustin. lib. de utilit. credend. cap. 1.

VIGESIMA QUARTA propositio.

VOCARE DEVM IN TESTEM mendacii levis non est tanta irreverentia, propter quam vellit, aut posset damnare hominem.

Damnata.

EXPLANATIO.

584 **S**entiendum est, esse gravem peccatum periurii vocare Deum in testem cuiuscumque mendacii, etsi levis, quia ita declarat hic Innocent.

585 Ratio est: nam quodlibet periurium assertorium, est invocare Deum, ut assermet, vel approbet falsitatem, quando, & quomodo voluerit; sed gravis irreverentia est adducere eum, ut approbet, vel assermet. quodlibet mendacium, etsi leve, ut ex se patet: nam in ratione falsitatis, tam falsum est, affirmatum per mendacium leve, quam per grave; ergo irreverentia gravis est, iurare mendacium leve; imò, ut ait D. Thom. 2. 2. quæst. 98. artic. 3. ad 2. irreverentia maior est Divini nominis, indeque gravius;

intra eandem speciem, peccatum iuramentum falsum in materia levi, quam in gravi.

Vnde inferitur, non dari in periuriis assertoriis materia parva; & sic solum per defectum plenæ deliberationis, hoc est, per semiplenam deliberationem, erit tantum veniale, ut ait Sanchez in Decalog. lib. 3. cap. 4. num. 6.

586 Adverte, quod iuramentum, quodcumque sit, sive assertorium, sive promissorium, sive execratorium, aut comminatorium, petit veritatem aliquam de presenti, supra quam cadat, & respectu cuius Deus testis adducatur, v. g. in promissorio adducitur Deus, ut testis à iurante, quod de presenti habet intentionem adimplendi, quod promittit, & in aliis proportionem servata. Ex quo.

587 Sequitur: 1. quod promittens iuramento rem levem, v. g. unum regalem, si non habeat animum adimplendi, dum iurat, mortaliter peccat. Si autem habet, etsi postea non adimpleat, venialis tantum reus erit, iusta opinionem probabilem, Sanchez, lib. 3. Summ. cap. 4. num. 23. & Suarez, tom. 2. de Religion. lib. 3. de iurament. cap. 16. à num. 9.

588 Suppono, quod si res cum iuramento promissa est gravis, erit lethale contra secundam iuramenti veritatem, eam non adimplere.

2. Sequitur eum, qui cum iuramento rem illicitam promissit; si absque animo adimplendi, graviter peccat periurio assertorio; si

cum animo, peccat duplici peccato, & contra iustitiam iuramenti, & insuper in illa materia peccaminosa promissa, & in utroque graviter, vel leviter iusta maiorem, vel minorem gravitatem rei illicitæ promissæ; ita Curs. Moral. tom. 4. tract. 17. cap. 2. punct. 5. §. 1. num. 58.

589 Sit exemplum: qui promissit cum iuramento furare unum regalem, si non habet intentionem furandi eum, dum iurat, mortaliter peccat. Si autem habet, venialiter tantum, sed duplici malitia, & contra iustitiam iuramenti, & contra iustitiam commutativam; dictus Cursus, numer. 57.

Et nota, quod iuramenta per hiperbolem, aut alias figuras rethoricas, non erunt falsæ, seu periuria; sicut & quæ fiunt per amphibologiam sensibilem, ut dicemus ad propositionem damnatam 26.

VIGESIMA QUINTA propositio.

CVM CAUSA LICITVM EST iurare sine animo iurandi, sive res sit levis, sive gravis.

Damnata.

EXPLANATIO.

590 **S**entiendum est, esse illicitum intrinsecè, & sic nulla causa honestabile, iurare sine animo iurandi; & hoc, tam in materia gra-

in vocibus ex circumstantiis, quam secundum se non habent, sed pluries contrariam, & sic Politica, Prudentia, Humilitas, Eutrapelia, & aliae virtutes suos habent terminos ex circumstantia loci, temporis, & persona, significantes iuxta hominum receptum.

Et his accedit locutio Metaphorica, Allegorica, Aenigmatica, Hyperbolica, Ironica, & aliae desumptae ex tropis, & figuris rethoricis, quae omnia ad praxim reducere, esse licitum, interveniente causa, vel circumstantia à vocibus petita, apparet satis; nam vel equivocè occultatur veritas, vel per figurata verba datur intelligi mens loquentis.

609 Exempla magis declarabunt veritatem.

Sit primum pro Politica: invitat Civis Hero, ut prius in eius aulam ingrediatur: Herus detinetur, dicens: *Per vitam meam non faciam*; instat Civis, & Herus ingreditur, & tamen non fuit mentitus, aut periurus: quia illa verba: *Per vitam meam non faciam*, significant iuxta Politicam: *Non faciam, nisi mihi instes*. Item dicit Civis Hero: *Quidquid habeo tuis subdito pedibus, ut iuxta voluntatem tuam ex his disponas*; quae iuxta grammaticalem sensum falsa sunt, non vero ex Vocabulario Politico. Et sic de aliis.

610 Secundum, per Hyperbolim, dicit Ioannes: *estimo hunc equum super omnia, quae habeo*. Quae voces in rigore falsae sunt: nam plus aestimat Ioannes uxorem,

filios, & alia fortè suppellectilia, quam equum; & tamen per Hyperbolim vera sunt.

Tertium, per Eutrapeliam, dicit vnus ex tribus, vel quatuor amicis, qui remissionis gratia per horam recreationis sociantur, de altero ex his tribus, qui pecuniae cupidus, & animi parcus ab omnibus habetur: *Dominus Ioannes nos invitabit ad cenam magnam, quia liberalis, & generosus est*. Quae locutio in re vera non est; per Eutrapeliam, seu recreationis gratia mendacium non est.

611 Quartum, per Ironiam. Petrus, & Antonius videntes domum, & mirantes eius sumptuosum edificium, dicit Petrus Antonio, qui pauper est: *Tu potes hanc emere domum, quia nimia pecunia abundas, & eo medio expensa, tibi erit utilissima*; haec Corell. à num. 92.

Secunda Amphibologia, quae est per restrictionem, est difficilis captu, praecipue quando non datur iuxta intentum interrogantis, sed iuxta id quod debebat, aut non debebat interrogare; quae est vna ex duabus partibus, iuxta dicta à num. 602. quam quidem partem, ut explicem.

612 Inquires: si restrictiones purè mentales, taliter mendacia sunt, ut honestari non possint, quacumque occurrente causa, sicut explicavi à num. 598. quomodo componendae sunt plurimae locutiones, quibus licitum, aut obligatorium est, occultare petenti, aut interroganti veritatem, ut Inqui-

sitor, aut Confessor circa praecipua sui muneris, de quibus interroganti respondere debent, *nescio*. Vel cuiuscumque, circa ea, ad quae celandi ius habet; de quibus, si aliquis illi petat, licebit ei respondere, si non possit, aut noluerit dare, mutare, aut commodare, iuxta interveniente causa, *non habeo*, in quibus, & aliis huiusmodi, difficile apparet, non dari talem restrictionem.

Ecce hic tota huius materiae ambiguitas, & labor. Respond. ergo ita esse, quod praedictae responsiones licitae, & aliquando necessariae sunt; unde solum suppetit, rationem reddere, vel explicare, quomodo à mendacio liberentur; quod iuxta duplicem dicendi modum faciam.

613 Supponendo, quod in talibus, & similibus casibus semper datur aliqua circumstantia extrinseca sensibilis, quae quidem fundamentum, & securitatem praebet, ad ita per negationem respondendum. Quae autem sit ista circumstantia? Dico, quod ex ipsa interrogationis, inquisitionis, aut petitionis materia colligenda est. Unde istae circumstantiae erant, vel officium, ut Inquisitoris, Confessoris, Medici, Chirurghi, & c. vel ipsa materiae gravitas, quae celari exigit, ne proximus infametur, aut alio modo laedatur. Vel ius ad servandam sine periculo vitam, famam, honorem, aut rem familiarem.

614 Primus ergo dicendi modus est, quod praedictae negatio-

nes, nimirum, *nescio*, *non habeo*, *non feci*, & c. significant in his circumstantiis sine restrictione aliqua. Ratio est, primo: quia significationes in vocibus ab hominum voluntate pendent: ergo sicut per ironicam locutionem significatur sine restrictione aliquid per eademmet verba in tali circumstantia, v. g. recreationis, per quae absque ea circumstantia, contrariam designatur iuxta suam priorem institutionem: sic in praesenti ex hominum voluntate, instituta sunt illa verba secundo ad occultandam in circumstantiis praedictis veritatem.

615 Confirmatur: quia experientia testante, nulla alia verba dantur, quae ita detineant homines ab indagazione veritatis, quam illa, *nescio*, *non habeo*, *non feci*, & c. iuramento etiam firmata, si necessum sit: & quaecumque alia redderentur, suspicionem non modicam generarent in inquirente de veritate; ex quo gravissima, ut patet, incommoda sequerentur: ergo signum est, quod necessitas, vel ius occultandi veritatem obligavit homines, ut ea verba ad eum finem instituerent.

616 Unde bene Thom. Hurtad. de Martyrio fidei tractat. ultimo, digress. 6. sect. 6. apud Filgueir. hic, pagin. 134. sine ait, quod huiusmodi responsiones, seu negationes, non ex voluntate cuiuslibet particularis adinventae sunt, sed ex communi hominum usu, audi eum: *Nullum Catholicum iure posse negare vocum, &*

dicta purè mentali restrictione; ita Lumbier, Filgueir. & alii.

600 Itaque si restrictio fuerit, sine iuramento, aut sine alterius præiudicio, erit mendacium leve: si autem illi, etsi per se leve, accedat iuramentum, erit peccatum mortale: quia est periurium assertorium, quod parvitatem materiæ non admittit, iuxta damnationem propositionis vigesimæ quartæ, vide à num. 584.

Vnde in præsentī damnatione simul, vel consequentèr declarat Innocent. contra illa verba: *Non mentitur, neque est periurus*, esse periurum, qui tales propositiones restrictas cum iuramento affirmat. Sed ut explicem ea, quæ contra talem decisionem certissimam opponi videntur.

601 Adverto 1. quod sicut ad humanum commercium convenit, quod homines loquantur manifestando aliis suam mentem: sic etiã ipsi commercio interest celare interroganti, vel petenti aliquas veritates: quod quidem fit per locutionem amphibologicam.

602 2. Adverto, quod hæc amphibologica locutio dupliciter dari potest: Primò, per verba, aut signa equivoca, cui accedunt, tum aliqua locutiones, quæ licet ex se sint ad unum determinatæ, tamen ex aliqua circumstantia extrinseca trahuntur ad aliud, & sæpè contrarium significandum; tum plures locutiones figuratæ, ut ironicæ, hyperbolicæ, & c. Secundò, per restrictionem mentalem, non tamen purè mentalem, sed sensibilem fa-

ctam ex aliqua circumstantia personæ, temporis, loci, officii, aut actus in cuius exercitio respondetur; & huiusmodi sunt omnes negationes, *ut non feci, nescio, non dixi, non habeo, & c.* quæ licet ex se mendacia essent: attamen ratione restrictionis per extrinsecam circumstantiam personæ, temporis, & loci, & c. sensibiles factæ, ab ea censura liberantur.

603 Et adhuc hæc negatio cum restrictione dupliciter sumi potest; nam potest esse iusta interrogantis intentum, ut si Confessor quærat à poenitente, an furatus sit, & iste respondeat: *Non sum furatus*, verum dicit, si post ultimam absolutionem non sit furatus, quamvis ante illam furtum fecerit; quia respondet iuxta intentum Confessarii. Item omnes casus, quos Cursus Moral. tom. 4. tract. 12. cap. 2. punct. 8. §. 6. à num. 139. usque ad 142. affert, sunt huius considerationis, præter primum.

604 Vel potest esse contra intentum interrogantis, qui veritatem, prout est in se, vult scire; sed respondetur illi per negationem, iungendo restrictionem mentalem, sensibilem tamen; ut si à teste quærat Iudex non legitime, an sciat, *si Petrus occidit Ioannem*; & respondeat testis, etiam cum iuramento, *nescio tale*, restringendo, *ut tibi debeam; vel possum dicere*; quia licet verum sit, Ioannem occisum esse à Petro, & id viderit, benè respondet, etsi contra intentum Iudicis, cum iste

illegitimè, & iniuste interroget: & illa restrictio fit sufficientèr sensibilis exterius per suam illegitimam interrogationem, tribuentem ius testi zelandi veritatem; quod quidem, si non vult Iudex decipi, non obscure cognoscere potest.

Et nota, quod licet utraque ista amphibologia habeat aliquam restrictionem mentalem, & aliquam equivocationem; attamen prima plus habet equivocationis, quam restrictionis, & secunda plus restrictionis, quam equivocationis, & ideo ab eo, in quo excedunt, sortiuntur vocabula, & prima dicitur per equivocationem, secunda per restrictionem.

605 3. Adverto, quod ad utendum his amphibologiis requiritur causa: nam humanum commercium exigit, ut taliter proferantur verba, quod manifestetur alteri conceptus per primariam eorum significationem, non exigentè aliud circumstantia. Tamen quamvis absque causa fiat cum amphibologia exterior locutio, si sit per equivoca signa, nullum erit mendacium, neque quotiescumque restrictio fiat sensibilis exterius; erit tamen contra charitatem, vel iustitiam legalem, aut commutativam, quando ex his virtutibus, iuxta materiæ gravitatem, obligamur ad manifestandam veritatem, vel ad loquendum iuxta communem usum; vide numer. 595. & 596.

In quibusdam casibus non potest separari causa à sensibili circumstantia, & hoc accidit, quan-

do necessitas ipsius casus simul est exterior circumstantia, & causa restrictionis, ut videre est.

§. VNICVS.

EXPLICANTVR PRÆ dictæ amphibologiae.

606 **P**rima ergò amphibologia, quæ est per equivocationem facillima est intellectu; cum exteriora signa in aliquo sensu significant adæquatè interiorem conceptum; quod est proprium equivocæ locutionis.

607 Hac autem equivoca locutio potest fieri primo per verba, quæ ex se multiplicem diversam habent significationem, sive æquè diversa significant, *ut hic liber est Petri*, quæ significant, tum quod Petrus illius Auctor est, tum quod in illum dominium habet, sive analogicè tantum, hoc est, inæqualitèr, ut ista, *Franciscus manet domi*; quæ intelligi possunt, vel de Francisco vero, vel de Francisco picto.

608 Secundò, potest esse equivocatio per verba, quæ licet ex se non sint equivoca; attamen ex speciali circumstantia habent alium diversum, & adæquatam sensum: vnde optimè ait Lumbier, num. 1847. quod sicut quodlibet officium, & ars suam habet Vocabularium ad ipsius practicam; ita etiam plurima, quæ ad humanam conversationem spectant, suam habent intelligentiam

gravi, quam levi, quia ita declarat Innocentius. Ratio: nam est mendacium quoddam contra reverentiam iuramenti, ostendere se iurare, cum non iurat.

591 Advertendum 1. quod iurare sine animo iurandi, est proferre verba iuratoria, quae talia sunt, vel ex eorum clara significatione, vel quia ex usu, ut iuramenta recepta sunt; attamen animo non iurandi, sed ostendendi se iurare.

592 2. Quod iuramentum absque animo iurandi, non est iuramentum; quia intentio, quae illi deficit, est de illius essentia; unde promittens aliquid tali iuramento, non obligatur ad adimplendum ex vi praecise iuramenti: obligabit tamen adimpletio, vel ut vitetur scandalum, aut alterius damnum.

3. Quod non est idem adducere nomen Dei inaniter, ut communiter homines, vel ira inflammati faciunt, ac iurare animo non iurandi; quia primum non est mendacium, sed aut imprudentia tantum in iurandum, aut quaedam irae interiectiones, & adducere materialissimè verba iuratoria, etsi veniale sit. Secundum autem est mendacium contra reverentiam iuramenti. Ut dixi.

593 4. Quod verba non iuratoria, ut sunt haec: *In mea conscientia, vel ex fide boni hominis, &c.* laudabilius est proferre animo non iurandi, & solum erit mendacium, si cum illis quis mentiatur.

Plures Authores asserunt, esse grave peccatum, iurare sine animo iurandi, etiamsi verum in eo ficto iuramento affirmatum, vel promittatur, id est, cum intentione promittendi; quia gravem existimant irreverentiam Deo irrogari; est namque Divini testimonii quaedam illusio; ita Filgueira, & Lumbier hic.

594 Non tamen damnatur contrarium asserere, nimirum veniale, iurare absque animo iurandi, sive cum causa, sive sine illa; dummodò non detur alia aggravans circumstantia; quia solum leviter reverentia Dei laeditur; ita Soto, lib. 8. quaest. 1. artic. 7. ad 4. & Dicastillo de iurament. disp. 2. dub. 11. num. 278. & damnata propositio, nec veniale esse dicebat, cum licitum iudicabat.

595 Dixi, nisi addatur circumstantia aggravans; unde in sequentibus erit lethale: 1. si per tale fictum iuramentum confirmetur mendacium, etsi leve modo dicto à num. 584. quia ex gravi iuramenti irreverentia. Et idem intelligendum de iuramento promissorio sine animo iurandi, si in illo deficit intentio adimplendi, quae est veritas de praesenti.

596 2. Quando exigitur legitime iuramentum à Iudice: 3. quando petitur à parte ad confirmandum contractum.

In his casibus erit, ut dixi, mortale iurare sine animo iurandi; tamen in secundo, & tertio non erit grave contra Religionem, sed contra iustitiam; in secundo contra

tra

tra legalem; & in tertio, contra commutativam; vide Dicastill. tot. dub. citato.

597 Nec etiam damnantur iuramenta cum amphibologia, & sufficienti circumstantia sensibili facta: unde si iuras cum prudenti sensibili amphibologia, quod alteri, v. g. latroni centum scuta praebebis, sed cum restrictione, *si tu debitor illorum fueris*: non tenebis illi dare, si non debes; quantumcumque ille in expresso sensu verborum accipiat: Et non ideo est fictum iuramentum: quia tu verè iurasti ex licita amphibologia, seu licita restrictione. Torrecilla, num. 266.

VIGESIMA SEXTA propositio.

SI QUIS, VEL SOLVS, VEL coram aliis, sive interrogatus, sive propria sponte, sive recreationis causa, sive quocumque alio fine iuret, se non fecisse aliquid, quod reverà fecit, intelligendo in se aliquid aliud, quod non fecit, vel altam viam ab ea in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum, reverà non mentitur, nec est periurus.

Damnata.

VIGESIMA SEPTIMA propositio.

CAUSA UTENDI HIS Amphibologiis est, quoties id necessarium, aut utile est ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium

virtutis actum, ita ut veritatis occultatio censeatur, tunc expediens, & studiosa. Damnata.

EXPLANATIO.

598 **S**upponendum est, restrictionem purè mentalem, nihil aliud esse;

quam componere propositionem, seu locutionem, partim ex locutione exteriori, partim ex mentali; unde illa exterior locutio, se sola non reddit idem sensum, ac iuncta cum interiori: & illa pars interior propriusimè dicitur restrictio; quia exterior pars reddit regulariter sensum communem, seu univalem, & interior restringit ad aliquem determinatum, seu particularem, v. g. affirmo, vel respondeo interroganti: *Hodie non comedi*, quae verba communissima sensum faciunt: attamen interius restringo, addendo tantum mentaliter: *Ex tuis carnibus*, quae verba particularissimum sensum habent: unde illa priora verba, & exterior locutio in illo, qui hodie comedit, nulla addita exteriori circumstantia, ut ex se sonant, mendacium est. Et sic.

599 Sentiendum est, locutionem externam, sive fiat respondendo, sive non, cum praedicta restrictione purè mentali, cum qua illa exterior locutio diversam reddit intelligentiam, ac se sola, esse mendacium: quia ita declarat Innocent. damnando illa verba: *Reverà non mentitur*; & sic nulla causa honestari potest, manente praedi-

orationum externa significatione aliquando admisceri subintellectionem alicuius, quo restringatur. Haec autem subintellectio non additur merè internè, & intellectualitèr, & ad placitum à proferente verba, ex convenientia particulari modo, aut commodo suo proprio acquirendo, aut damno singulari vitando: sed additur, vel ex communi usu, interpretatione, & populi consuetudine, sic voces usurpantis cum illa subintellectione: quid vel commune bonum, aut Republicæ civilis, aut status Ecclesiastici, aut firmitas alicuius Sacramenti, aut integritas, & rectitudo alicuius officii publici, aut superioris preceptum de conservando secreto, aut quia à Iudice non turidice expiscatur veritas. In his enim, & similibus casibus, & sensibilibus actionibus, & exterius oritur, quod in communi vocum significatione subintellegitur. Aliquid, quod implicitè sensibilibèr significatur ex actione sensibili, vel acceptatione hominum. Hucusque Thom. Hurtad.

617 Secundo probatur conclusio: quia responsio non debet dari, nisi in eo sensu, in quo alter potest, vel debet interrogare, aut ius habet interrogandi; unde inquirens de veritate, hoc modo implicitè præsumitur interrogare: *Dic mihi hoc, si talitèr seis, ut possis mihi dicere.* Cui adequatè respondetur, *nescio, id est, ut tibi possim dicere;* & ita præsumitur responsio, si veritas petit zelari. Item, petens, v. g. per mutuum, in hoc sensu debet, & præsumitur

petere: *Mutua mihi, si talitèr habes, ut mihi sine tuo incommodo possis mutare.* Cui optimè præsumitur respondere, supponendo quod habeat, *non habeo,* intelligitur, *ut talitèr tibi mutuem.* Et sic de aliis.

618 Et nota: quod ut in his negationibus vera, & secuta datur sensibilis restrictio, non debet locutiones esse vtroneæ, & voluntariæ; hoc namque modo mendacia essent, sed necessariæ, & ad alterius urgentem interrogationem; quia interrogatio, & id quod in ea intelligi, præsumi, aut præsupponi debet, tribuit ius, ut per illas negationes ita responsum datur, & sensibilis reddatur, quod præcipuè intelligitur in negationibus, quæ non solum ex lege præceptiva naturali ad non aperiendum sigillum, sive Sacramentale, sive Sancti Tribunalis, sive secretum naturale, commissum, promissum, sive illud ad quod ius habet proximus, ut servetur, ne infametur: sed etiam ex lege permissiva ad occultandum veritatem, ut in his, ad quæ ius habemus, ut indemnes servemur in vita, fama, & re familiari; ita docet Thom. Hurtad. apud Filgueir. pagin. 137. audi eum loco citat. sect. 11. *Interrogatio enim, etiam externa, & sensibilis, debet esse secundum ius, rectam rationem, & politam Christianam imperata: unde involvit in se sensibilibèr implicitè eas conditiones, quæ si exprimerentur in responsione, interrogans non deberet esse rationabilitèr offensus,*

ut posset prudentèr querimoniam formare. Unde interrogatio externa sensibilibèr secum trahit restrictionem, quam respondens adhibere potest. At dum quis vltro loquitur, non habet ius aliquod, ut externa eius locutio concipiatur ab audiente restrictè, iuxta restrictionem omninò mentalem: & omninò disparatam ad verba, quæ profert ex vi sue institutionis, & ita est evidens, quod nequit verba secundum veram significationem alio divertere ex vi sue restrictionis ad suum placitum adhibere interius. Hæc Hurtadus, qui maius discrimen inter vltro se ingerentem ad loquendum, & eum, qui interroganti respondet, assignando inferius, ita concludit: *Nam interrogans secum trahit in sua interrogatione sensibili, & expressa restrictionem, quam ipse ad placitum adhibet: & responsione ad interrogata lex Divina, tam naturalis, quam Evangelica, leges, & iura humana, & omnes Authores, totius antiquitatis Catholicè loquentes illam restrictionem agnoscunt: at in locutione vtronea nullus antiquorum aliquod vel ius divinum, vel humanum illam admittit, utpotè cum sit manifestum mendacium; utpotè alterans ad cuiuscumque placitum vocum significationes, quæ ordinatae sunt ad bonum commune, quod iusta rationis regulas, ex quacumque causa, convenientia, aut fine particulari nullus singularis homo potest inventere, neque in parte.*

619 Secundus modus explicandi has licitas Amphibologias

est, dicendo, quod verè datur restrictio mentalis, sed non purè mentalis: quia per circumstantias dictas num. 613. fit talis restrictio exterius sensibilis; & hic modus dicendi communior est; & ego vtrumque audio, & cuiuslibet per se considerato, assensum præbeo, & non inficio: quia vterque est in hac materia, satis implicita, probabilis; vide Lumbier, Lalatra, Hebas, & alios.

620 Et advertendum 1. in his Amphibologiis, quod si post negationem vrget interrogans, explorando, quod respondens vtitur restrictione, potest iste negare (etiam cum iuramento, si materia gravis fuerit) se restrictionem facere, intelligendo, *ex qua mihi vti non liceat;* ut ait Moya, selectar. tom. 1. tract. 2. disp. 1. num. 6. & Curs. Moral. tom. 4. tract. 17. cap. 2. punct. 8. §. 4. num. 131. vel potest nihil addere in assensum eorum, qui dicunt, non dari in his casibus restrictiones, ut Doct. Hebas hic.

621 Secundo, est valde notandum specialitèr pro illiteratis, quod in vtendo his ex vocibus, *nescio, non habeo, non feci,* in prædictis circumstantiis non requiritur, aut quod in specie ponat talem restrictionem, aut quod rationes calleat, cur hoc possit facere, sed sufficit, quod sciat, se posse in talibus circumstantiis his vocibus vti, prout à doctis docetur; ita Torrecilla, 1. impres. num. 175. & 176. & Corella hic, 8. impres. cum Suarez, & Sanchez.

622 Nunc ergo pro maiori claritate, & distinctione advertet: duplicem dari naturalem legem pro his restrictionibus servandis, aliam præceptivam, & aliam permissivam. Præceptiva est, occultandi, vel quæ sub secreto sygilli Sacramentalis acquiruntur, vel quæ sub sygillo naturali alteri commissa sunt, vel quod quis sub iuramento promisit sub secreto servare, vel delictum proximi occultum, ex cuius manifestatione infamia illi orietur, vel quidquid, si aperiatur, erit contra legem Dei, Naturalem, & Divinam. Et ex hac lege sequitur.

623 1. Quod Confessor, Inquisitor, vel Inquisitionis Minister, testis dum Iudex non legitime, id est, non præcedente infamia, vel accusatione, aut si absque iurisdictione interrogat, Nuncius Regis, Miles, Medicus, Chirurgus, vel quilibet alius, sciens quæ sub secreto cadunt ex iure naturali, aut Divino, negare debent, etiam cum iuramento, se scire ea, quæ revelare non possunt.

624 Ex lege permissiva (& hæc restrictio mentalis adhuc difficilior est captu, quomodo sensibilis reddatur) possumus zelare veritatem ad servandum indemniter ea, ad quæ datur ius, ut est vita, honor, fama, & res familiaris; & negare etiam cum iuramento factum, dictum, vel alicuius rei possessionem per negationes verbales, *non feci, non dixi, non habeo, non possum*, etiam iuramento firmatas.

625 Aliquando deservit, ut sensibilis fiat restrictio in negationibus aliqua exterior actio, sive manu, sive pede. Sit exemplum pro mille Div. Franciscus, qui rogatus, an reus transisset per locum ubi erat? Respondit, *huc non transit*, introducens manus in vestis manicas. Sicut etiam si quis quæssisset à Petro, an Ioannes fuisset in illa domo? Respondere posset, *non fuit hic*, calcando laterem pede, ut zelaret pro maxima convenientia existentiam Ioannes in ea domo; & sic de aliis pluribus, ita Lumbier, num. 1846.

626 2. Quod etiam ad servandum indemniter ea, ad quæ datur ius, ut est vita, honor, fama, & res familiaris, potest quis occultare veritatem, negando etiam cum iuramento factum, dictum, vel alicuius rei possessionem.

627 Ex hac secunda sequela resolvitur: 1. quod reus negare potest crimen cum iuramento Iudici ordinem iuris non servanti, vel suspenso à iurisdictione. Et iuxta opinionem probabilem, in delictis, propter quæ pœna capitis, vel gravissima timetur, et si semiplenè probatum sit delictum, eodem modo negare potest, non verò si plenariè: ita Dian. 2. part. tract. 15. & 1. miscel. ref. 27. cum pluribus.

Resolvitur 2. quod Ioanni tibi petenti, v. g. mille aureos mutuos, negare potes cum iuramento, te illos habere, si molestias in recuperatione times, vel si inten-

dis

dis ex illis lucrum facere. Torrecilla hic, num. 135. hoc tamen negat Curs. Moral. tom. 4. tract. 17. cap. 2. num. 145. cum Soto.

628 Sed alii graves Authores assentiunt, Corella, & Hozes, numer. 50. qui verba Patris Thom. Hurtado acerrimi impugnatoris restrictionis purè mentalis de Martyrio fidei, digress. 6. sect. 5. adducit; quæ sequentia sunt: *Si quis à me librum, scripturam, litteram, aut pecuniam petat, quara habeo, non tamen mihi convenit ostendere, dare, aut mutuare, possum negare, me habere id, quod petitur, ut commodatum, aut donatum, aut mutuatum; non ex præcisa restrictione mentali purè, & nullo modo expressa signis exterioribus, sed quia verba ipsa ex usu communi implicite significant negationem subintelle-* Etiam ad dandum.

Resolvitur 3. quod mulier adultera negare potest cum iuramento adulterium marito de illo interroganti. Torrecilla, num. 132. & Corella hic, 8. impres. num. 101. licet etiam non admittat hoc dictus Curs. num. 144. admittit tamen Hozes, num. 49. cum Thom. Hurtado.

629 Secunda pars huius secundæ Amphibologiæ, quæ non ita difficilis est, cum sit, ut dixi, iuxta finem interrogantis, consistit in eo, quod respondens occultat veritatem, per responsionem fini interrogationis conformem, hoc est, si negatur factum, ideo fit, quia in iplo facto non adest, quod inquisitio intendit, videlicet,

vel punire, aut tollere, vel avertere, aut præcavere, vel prohibere, aut præcipere.

Sint exempla 1. ille, qui accepit occultè ab alio, quod ei ab illo debebatur, si interrogetur, et si iuridicè, utrum acceperit? Negare cum iuramento potest, se aliquid accepisse ab eo, intelligendo apud se, *quod mihi non debetur.*

630 2. Ille, qui taxam non servavit, vel pondere, seu stataris defectuosus usus fuit, ut se indemnem in conscientia servet, potest negare, se talibus usus fuisse, vel ultra taxam aliquid accepisse. Et idem dic de illo, qui iam solvit debitum, vel quod mutuo accepit, vel alia via contraxit: & idem, si compensatione usus fuit, aut alio titulo iusto; qui potest Iudici respondere, se nihil accepisse; quia interrogat de debito, quod solvi debeat; & hæc est Iudicis intentio.

631 3. Qui iuste à Fisco aliqua bona occultat, vel à creditoribus sustentationi necessaria, negare potest, etiam cum iuramento, se aliquid accepisse, intelligendo, *contra iustitiam.*

4. Qui de Civitate, quæ falso iudicatur, peste infesta venit (& etiam si infesta sit, properè per illam transibit) potest à custodibus alterius loci interrogatus, negare, se ex illa venire, intelligendo, *ita ut illa, aut ego infesti simus peste.*

632 5. Qui hominem occidit, iudicans, esse feram, negare potest cum iuramento Iudici, etiam

iu-

iuridicè interroganti, se occidisse hominem, intelligendo, culpabiliter.

633 6. Quando scholastici in Vniversitate interrogantur à Iudice, an locuti fuerint cum aliquo Oppositore ad Cathedram, licet cum illo confabulati sint; si nihil ad subornationem pertinens tractaverunt, seu pacti sunt cum eo, securè possunt iurare, non fuisse cum eo locuti, intelligentes, aliquid ad subornationem attinens; de hoc enim praesumitur Iudicem inquirere. Magist. Hozes, num. 47.

634 Omnes istae negationes, & aliae similes licitae sunt: & potiori fundamento iam istis, quam illis, de quibus dixi à num. 613. potest affirmari, non dari restrictionem, modo dicto, num. 614. ut potè conformes intento interrogationis, quae inquit, vel de delicto, vel de aliqua circumstantia facti (ut in exemplo de peste) quae non datur. Et sic, negare in his casibus consonat intento interrogantis; vide Curs. Moral. tom. 4. tract. 17. cap. 2. punct. 8. §. 6. & Torrecilla, à num. 137. qui alios huius instituti apponunt casus; vide etiam ad usum istius Amphibologiae, supr. num. 621.

635 Pro coronide huius materiae accipe verba Patris Corella, dexteriter omnia haec compilantis, haec sunt: *Compendio* enim este parrafo toda la doctrina arriba dicha, las restricciones purè mentales estàn condenadas, por mentira; y si se añade juramento, por perjurio; y así, en

ningun caso se pueden practicar. Las restricciones externas no son mentiras, ni condenadas por tales; y restricciones externas son, ò quando las hace ambiguas la circunstancia de la perijona, oficio, Ironia, Eutrapelia, Hyperbole, ò Metaphora, ò quando la urgente necesidad las hace tambien equivocadas. Si las amphibologias, que se hacen con palabras equivocadas, ex se, ò por las circunstancias, ò las figuras rethoricas, se usan sin necesidad alguna, seràn pecado venial, no por ser mentirosas, si por ser contra el precepto afirmativo de manifestar la verdad, quando no ay causa justa de ocultarla; aunque poca causa basta, para que no sean pecado venial, v. g. el divertimiento, ò recreacion honesta, & c. (hablo secluso el daño de tercero) si estas amphibologias son juradas, si es con necesidad, y no ay injusticia, ningun pecado serà; si sin necesidad, seràn dos pecados veniales; vno contra la veracidad, que dicta hablar ingenuamente; y otro contra la virtud de la Religion, por jurar sin discrecion. Pero usar de palabras, que ni ex se, ni ex circumstantiis, ni ex figuris rethoricis, son ambiguas, con necesidad urgente, no es mentira; si esta falta, serà mentira; y si se añade juramento, serà perjurio; y pecado mortal.

(? ✕ ?) § (? ✕ ?)

VI.

VIGESIMA OCTAVA propositio.

QUI MEDIANTE COMMENDATIONE, vel munere ad Magistratum, vel officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali prestare iuramentum, quod de mandato Regis à similibus solet exigi, non habito respectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum.

Damnata.

EXPLANATIO.

636 **S**entiendum est, quod qui mediante commendatione, vel munere ad Magistratum, vel officium publicum promotus est, debet non uti restrictione purè mentali, negando cum iuramento à similibus personis petito, quod taliter promotus sit, quamvis crimen fuerit occultum: quia ita declarat hic Innocent.

637 Dixi, quod taliter promotus fuit; nam delictum, quod ut tale, declarat hic Pontifex, non debere zelari Iudici, est quod mediante munere, & commendatione sit promotus ad Magistratum, exigit à promoti iuramento de mandato Regis; & ait hic Lumbier, num. 1857. & 1858. & Torrecilla, num. 275. inquisitionem istam non esse quid substantiale, sed ex formulario, & stylo antiquo; y pregunta de tablilla, ut ipsi aiunt. Cumque talis interro-

gatio sit de materia, quae quasi parvipenditur, & nihil, aut ferè nihil deperditur, sive negativè, sive affirmativè respondeat Candidatus, seu iam promotus ad Magistratum; cum omnes, ut Iudices agnoscunt, his favoribus, & mediis ad illa ascendant officia inde est, quod nulla datur causa ad tergiversationem, seu restrictionem, quae sensibilis reddatur; & sic veritatem obligatur respondere; quia licet finis propter dicta non damnatur, damnatur tamen medium, id est, quod his restrictionibus utatur, quae mendacia sunt; cum non detur causa vergens, quae sensibiles illas reddat.

638 Et quamvis hoc aliquibus placeat; mihi nec displicet, nec ex toto approbo. Difficultas autem esse potest, an in practica, & in presenti ita sit; ideoque me refero ad principia, quae iam apponam, communia, & in hac materia secunda; etsi haec non sufficiant pro isto praesenti casu, dicemus: Summum Pontificem hunc specialem casum damnare propter speciales rationes; fortè, quia contra bonum commune est, quod Magistratus ad talem ascendant honorem, cum digni non sint, ut timeri debet de talibus medijs promotis.

639 Relictis ergò plurium placitis, duo assero: Primum, quod si Iudex tunc casus, exigit iuramentum, & aliàs praecedat infamia, vel accusatio legitima, non potest taliter promotus negare crimen.

Se-